

مطالعه تطبیقی محرمانگی اطلاعات موکل نزد وکیل در حقوق ایران و آمریکا

پریا فتاحی

دانشجوی دکتری حقوق خصوصی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

pfatahi939@gmail.com

مهدی میهمی (نویسنده مسئول)

استادیار، گروه حقوق خصوصی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

mmeyhamy@gmail.com

مجتبی دهقاندار

استادیار، گروه حقوق خصوصی، واحد اسلامشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

Dehgandar6040@iau.ac.ir

اسماعیل شاهشوندی

استادیار، گروه حقوق خصوصی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

shahsavandi@iau.edu.ac.ir

قابل انتشار در دوره ۲۵ شماره ۶۴ (زمستان ۱۴۰۴) نشریه پژوهشهای حقوقی

چکیده

در نظام حقوقی ایران و آمریکا، به موضوع محرمانگی اطلاعات موکل در نزد وکیل، به روش‌های مختلف تأکید شده است و قانونگذاران هر دو نظام در حمایت از موکلین، تلاش نموده‌اند تا حفظ اطلاعات در ساختاری قانونمند قرار گیرد. در نظام حقوقی ایران، حفظ اطلاعات موکل در نزد وکیل دارای پیشینه طولانی بوده و حفظ اسرار اشخاص در قواعد فقهی نیز که منشاء قوانین نظام حقوقی ایران است به آن انسجامی کامل داده است. در نظام حقوقی آمریکا نیز حفظ اسرار موکل به پشتوانه نظام کامن‌لا از انسجام مناسبی برخوردار است. با این وصف، موضوع محرمانگی اطلاعات موکل در نظام حقوقی آمریکا، از وسعت و مولفه‌های گسترده‌تری نسبت به حقوق ایران برخوردار بوده که می‌تواند مورد توجه نظام حقوقی ایران قرار گیرد. هدف اصلی پژوهش حاضر، پاسخ به پرسش‌هایی است از این دست که اصولاً مبنای محرمانگی اطلاعات بین وکیل و موکل بر چه اساسی استوار گردیده است؟ و اینکه با پایان قرارداد وکالت به هر شکل قانونی، آیا موضوع محرمانگی اطلاعات بر ذمه وکیل باقی می‌ماند؟ تکاپوی فکری سامان‌یافته در نوشتار پیش رو، به‌منظور یافتن پاسخ‌هایی معتبر برای این پرسش‌ها گویای آن است که موضوع ماندگاری اطلاعات موکل در نزد وکیل و مسئولیت در قبال آن، یکی از دغدغه‌های قانونگذار بوده که تلاش گردیده تا با توجه به ظرفیت‌های نظام حقوقی در دو کشور، وکلای دادگستری خود را مقید و مکلف به حفظ اسرار موکلین نمایند. مگر آنکه بر حسب ضرورت و به خواست قانون افشای بدون رضایت مالک اسرار، از سوی وکیل صورت پذیرد که البته این موضوع در نظام حقوقی آمریکا بسیار محدودتر از نظام حقوقی ایران است.

واژگان کلیدی: ارتباط محرمانه، افشای غیر مجاز اطلاعات، مسئولیت وکیل، انتقال اطلاعات، حفظ اسرار

۱- مقدمه

یکی از ملزومات ارتباط وکیل و موکل، انتقال اطلاعات به جهت آگاهی بیشتر وکیل از موضوع مورد وکالت است. انجام وکالت بدون آگاهی از پیرامون موضوع، امکان پذیر نخواهد بود. این امر مستلزم انتقال کامل اطلاعات از سوی موکل به وکیل است. در این فرایند، امکان دستیابی وکیل به برخی اطلاعات متفرقه دیگر در خصوص موکل دور از ذهن نبوده و موکل نیز اصولاً به جهت دریافت نتیجه بهتر و با تمسک به اینکه، وکیل دادگستری بر حسب یک جریان قانونی به کسوت وکالت نایل آمده، او را محرم اسرار خود دانسته و از زوایای مختلف به انتقال اطلاعات اقدام می‌نماید. با این وصف ایجاد ارتباط بین وکیل و موکل، اصولاً به دو صورت خواهد بود در شکل اول، موکل صرفاً به عنوان اخذ یک مشاوره و حداقل در یک یا چند جلسه، به وکیل مراجعه و ضمن ارائه اطلاعات، نسبت به دریافت راهکارهای حقوقی بسنده می‌نماید و در شکل دوم، با عقد قرارداد وکالت، موضوع را به وکیل خواهد سپرد. وجه اشتراک دو شکل مذکور، انتقال اطلاعات از موکل به وکیل است که می‌تواند به لحاظ اهمیت در نگهداری و حفاظت از آن، علاوه بر آنکه برای موکل بسیار ارزشمند باشد، مسئولیتی را نیز بر وکیل مترتب سازد. زیرا برخی از مواقع اطلاعاتی که در اختیار وکیل قرار می‌گیرد، در صورت افشای غیرمجاز، دارای تبعات منفی فراوان برای موکل بوده و می‌تواند آسیب‌های جبران ناپذیری به او وارد سازد.

در این خصوص اولین بار فیلد^۱ در قرن نوزدهم به موضوع محرمانگی اطلاعات موکل در نزد وکیل اشاره و به آن تاکید ورزید از دیدگاه او، هر چند که وکیل به جهت انجام قبول وکالت و دفاع از موکل به اطلاعات کامل از شرح مآقع نیازمند است، اما در پاره‌ای از مواقع اطلاعات وکیل از موکل از چنان اهمیتی برخوردار است که حتی دادگاه می‌تواند در صورت قصد طرح آن در محکمه، به جهت حفظ کرامت انسانی موکل، مانع از آن گردد. زیرا اصولاً هزینه پیروزی وکیل در محکمه، به آن اندازه نخواهد بود که برخی از اسرار افشا گردند^۲

اندیشمندی دیگر در این حوزه معتقد است که، قواعد اخلاقی حاکم بر محرمانگی اطلاعات بین وکیل و موکل ایجاب می‌نماید که وکیل از بیان برخی اطلاعات پرهیز نموده و مستندات خود را به غیر از اسناد به شهادت شهود و امثالهم محدود نماید و هرگز از سایر اطلاعات مربوط به موکل سخنی به میان نیاورد.^۳

برخی دیگر از علمای حقوق معتقدند که وکیل در واقع نقش تحلیلگر اطلاعات و ارزیابی آنان را بر عهده دارد، بنابراین هر چند که موکل در ابتدا به عدم افشای اطلاعات اصرار و تاکید می‌ورزد اما وکیل به جهت اینکه سکوت در افشای اطلاعات می‌تواند، حوزه عملکردی طرف دیگر را افزایش دهد، لذا تلاش می‌نماید تا با متقاعد نمودن موکل، نسبت به افشای اطلاعات اقدام نماید.^۴

با این وصف موضوع محرمانگی اطلاعات بین وکیل و موکل در مبانی نیز دارای پیشینه قابل توجهی است، به عنوان نمونه در نظریه مصلحت، به قواعد تاکیدی قانونگذار در عدم افشای اسرار اشاره شده که از این منظر، رعایت

¹ Fild

² - Patterson, L. "Legal Ethics and the Lawyer's Duty of Loyalty". *Emory LJ*, 29,(1980) 909.

³ - Cannon, T. A. "Ethics and Professional Responsibility for Legal Assistants".(1996).

⁴ - Vasishtha, S. "Confidentiality and Limitations of Attorney-Client Privilege". Available at SSRN(2020) 3703942.

مصلحت صاحب اطلاعات مورد توجه قرار گرفته است^۵ یا بر اساس فلسفه مکتب سودانگاری، انجام عملی صحیح به نظر می‌رسد که خیر و سود فراوان برای فرد یا جامعه به همراه داشته باشد^۶. این امر در مکتب مذکور از چنان اهمیتی برخوردار است که آن را در سه محور عملگرایی^۷، عام^۸ و قاعده محور مورد بحث و مطالعه قرار داده است^۹. از دیدگاه مکتب تکلیف‌گرایی، انسان موجودی آزاد و با اراده است، هر چند که در فلسفه اخلاق حرفه‌ای بر مبنای تکلیف‌گرایی، ظاهراً جایی برای اراده انسان باقی نمانده و او ملزم به انجام عمل است^{۱۰}.

اما نکته دیگری که بسیار می‌تواند از دیدگاه وکیل، حائز اهمیت باشد، موضوع آزادی است، که همه بر این امر که قانون برای محافظت از آزادی طراحی شده است اذعان دارند^{۱۱}. در حالی که ادعای آزادی، بیشتر از اعتماد، به عنوان هسته مرکزی رابطه وکیل و موکل قابل قبول است، اما اهمیت آزادی برای محرمانگی مبهم است. آزادی مستلزم استقلال موکل است، اما به شرطی که متضمن احترام به استقلال دیگران باشد. از منظر آزادی، مشکل محرمانگی این است که اغلب اوقات وکیل باید شاهد نقض آزادی دیگران به جهت اطلاعاتی که از موکل دارد و نمی‌تواند فاش نماید باشد وظیفه عمومی حرفه‌ای وکیل در قبال موکل خود صراحتاً با تکلیف احترام به حقوق دیگران محدود شده است. در این میان چالشی که می‌خواهد استقلال فردی را با احترام به استقلال دیگران ارتباط دهد، عدالت است. استناد به عدالت بیشتر از آزادی به عنوان ارزش اساسی نظام حقوقی مفید است، زیرا این اصطلاح هم حقوق موکل و هم محدودیت‌های مربوط به آن حقوق را مورد توجه قرار می‌دهد^{۱۲}.

در نظام حقوقی ایران موضوع حفظ اسرار دارای ریشه فقهی بوده و در فقه اسلامی به مصادیق مختلف آن اشاره گردیده است. خداوند کریم در آیات مختلف به صورت غیر مستقیم، به آن تاکید نموده است. از جمله می‌فرماید (خداوند کسانی را که از میان شما جهاد کرده و غیر از خدا و فرستاده او و مؤمنان محرم اسراری نگرفته‌اند...^{۱۳}) یا در جایی دیگر چنین فرموده است (ای کسانی که ایمان آورده‌اید از غیر خودتان [دوست و] همراز مگیرید^{۱۴}). در روایات به موضوع حفظ اسرار اشاره مستقیم شده است. امیرالمومنین علی(ع) در خطبه‌ای به آگاهی خود نسبت به روابط اجتماعی اشخاص اشاره کرده که آن را به زبان جاری نمی‌کند تا حرمت مسلمان حفظ شود زیرا فاش نمودن اسرار مسلمین را یکی از خصوصیات پیامبر دانسته است^{۱۵} اما در حوزه قانونگذاری قدیمی‌ترین سندی که می‌توان به آن اشاره نمود مربوط به شرکت ملی نفت ایران است که در اساسنامه آن که در مورخ ۱۳۳۱/۹/۵ به

^۵ - شهیدی، مهدی و نظری، ایراندخت، نظریه‌های حقوقی و لوایح، (تهران نشر مجد. ۱۳۹۸). ۴۵.

^۶ - فراکنا، ویلیام کی، فلسفه اخلاق، ترجمه هادی صادقی، (تهران نشر طه، ۱۳۹۳). ۵۳.

^۷ - Utilitarianism

^۸ - General Utilitarianism

^۹ - نظری توکلی. سعید و امی. احمد، اخلاق حرفه‌ای وکالت و مشاوره، (تهران نشر طه. ۱۳۹۸). ۵۴.

^{۱۰} - آریزی، محسن، « مروری بر مکاتب اخلاقی تکلیف‌گرایی، نتیجه‌گرایی و فضیلت‌گرایی»، تهران کنگره بین‌المللی نوآوری و تحقیق در علوم انسانی و اسلامی، (۱۳۹۸). ۳۹.

^{۱۱} - Mitchell, R., Imwinkelried, E., & Stockdale, M. "Deferred prosecution agreements and legal professional privilege/attorney-client privilege: English and US experience compared". *J. Int'l & Comp. L.*, 8, (2021)283.

^{۱۲} - Barkett, J. M. Attorney-Client Privilege. *Litigation*, 45, (2018)34.

^{۱۳} - سوره توبه، آیه ۱۶

^{۱۴} - سوره آل عمران، آیه ۱۱۸

^{۱۵} - فیض الاسلام، علی، شرحی بر نهج البلاغه (تهران نشر سپهر، ۱۳۶۵). ۳۳.

تصویب رسید، در بند ۹ از ماده ۴، به موضوع اسرار و اطلاعات محرمانه اشاره شده است. همچنین قانونگذار در تنظیم قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۱۰ شمسی در بند ۱۰ از ماده ۲۴۹ اشخاصی که بنا بر مصلحت اعم از فنی یا امانت داری از اسراری در حوزه اختراع یا مصادیق مرتبط با آن مطلع بوده و آن را به صورت غیرمجاز افشاء و یا مورد سوء استفاده قرار دهند، مجازات‌هایی برای آنان در نظر گرفت. این موضوع در حوزه اسرار تجاری نیز در برخی مواد مختلف قانون تجارت الکترونیکی که مصداق بارز آن در ماده ۶۴-۶۵ و ۷۵ است مورد توجه قانونگذار قرار گرفته است.^{۱۶} همچنین بند ۲ از ماده ۸۱ آئین نامه لایحه قانون استقلال کانون وکلا به موضوع حفظ اسرار موکل تاکید، که در صورت افشای اسرار به صورت غیرمجاز، وکیل یا کارآموز وکالت به مجازات‌های مقرر (انتظامی درجه ۵) محکوم خواهند شد. البته در ماده ۳۰ قانون وکالت مصوب ۱۳۵۱ و تبصره ۳ ماده ۶ قانون کیفیت اخذ پروانه وکالت نیز به موضوع محرمانگی و حفظ اسرار موکل توسط وکیل به صراحت اشاره گردیده است. در قوانین کیفری نیز به رعایت حفظ اسرار اشخاص تاکید شده که مصداق بارز آن ماده ۶۴۸ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ است که بیان داشته (.... کلیه کسانی که به مناسبت شغل یا حرفه خود محرم اسرار می‌شوند..... در غیر از موارد قانونی اقدام به افشا نمایند به مجازات محکوم خواهند شد). قانونگذار در عرصه بین‌المللی نیز با ملحق شدن به کنوانسیون پاریس در سال ۱۹۹۱ که پیرامون مالکیت صنعتی با رویکرد اسرار صنعتی بود، به نوعی اراده خود را در حمایت از اسرار محرمانه تجاری اعلام نمود.

با توجه به سوابق و اهمیت موضوع محرمانگی حفظ اسرار در نظام حقوقی ایران که بخش مهم آن برگرفته از فقه اسلامی می‌باشد، باید به این نکته توجه نمود که موضوع محرمانگی اطلاعات موکل و وکیل با یک چالش بسیار جدی مواجه است و آن عدم دسته‌بندی و طبقه‌بندی اطلاعات در نزد وکیل است. به عبارت دیگر قانونگذار هیچ معیاری را برای دسته‌بندی اطلاعاتی که در اختیار وکیل می‌باشد، منظور نکرده، و هر وکیلی بر مبنای تجربیات و داشته‌های خویش نسبت به این امر اقدام می‌نماید. همین امر موجب شده تا مقامات قضایی در الزام وکیل به ارائه اطلاعات موکل در موارد ضروری، هریک بر اساس سلیقه و نظر خویش نسبت به الزام وکیل به ارائه اطلاعات اقدام نمایند که این امر با توجه به اهمیت کرامت انسانی و رعایت شأن اشخاص، هر چند که به صورت کلی قانونگذاری شده، اما به عنوان یک دغدغه به نظر می‌رسد که فاقد وجاهت قانونی می‌باشد. بنابراین وکیل دادگستری با یک وضعیت ضدین مواجه است، بدین شرح که از یک سو وکلا در زمان ادای سوگند حرفه وکالت، متعهد خواهند شد که در همه مواقع حافظ اسرار موکلان خود باشند و از سوی دیگر قانونگذار در قوانین، به صراحت افشای اطلاعات موکل از سوی وکیل را با درخواست مقام قضایی را مجاز دانسته‌اند. در تبیین این موضوع باید به این نکته بسیار مهم اشاره کرد، که اگر قرار باشد، اطلاعات شخصی اشخاص که در اختیار وکیل دادگستری می‌باشد و با توجه به مجوز قانونگذار به مقام قضایی که آن را از وکیل مطالبه نماید، در چنین مواقعی برخی از اطلاعات موکل، بدون آنکه اثری در دعوی مربوطه داشته باشد، افشاء خواهد شد. لذا می‌توان آن را به عنوان یک چالش مهم در موضوع محرمانگی ارتباط وکیل و موکل منظور نمود.

^{۱۶} - توحیدی، احمدرضا و شهبازی. رضا، اسرار تجاری در قانون تجارت، تهران اولین همایش ملی وکالت اخلاق، فقه و حقوق. (۱۳۹۳). ۳۱

از دیگر نظام‌های حقوقی که در خصوص محرمانگی اطلاعات موکل نزد وکیل، می‌توان مورد اشاره قرار داد، نظام حقوقی آمریکا است. یکی از علل بسیار مهم انتخاب این نظام حقوقی، ساختاری است که در این حوزه بر رفتار موکل و وکیل حاکم است. این نظام حقوقی در این خصوص از دکتترین (محصول کار وکالت^{۱۷}) تبعیت می‌نماید. که البته در ماده ۲۶ بخش ب و بند ۳ از بخش الف قانون آئین دادرسی مدنی فدرال، مورد توجه قانونگذار قرار گرفته است. بر مبنای این دکتترین، از افشای اطلاعات هرگونه سندی که توسط وکیل یا نماینده وی در زمینه آماده سازی دفاع صورت می‌گیرد، بایستی خودداری به عمل آید. زیرا از نظر محاکم قضایی ایالات متحده، در تضمین اصل محرمانگی بایستی بین اطلاعات مرتبط با واقعیات پرونده^{۱۸} و اطلاعات مرتبط با دیدگاه وکیل^{۱۹} تمییز قایل شد. به این معنا که اطلاعات مربوط به واقعیات پرونده که سهم مهمی در کشف واقعیات دارند، معمولاً قابل افشاء هستند؛ با این حال اطلاعاتی که مربوط به دیدگاهها، استنتاجات و نظریات شخصی وکیل است، به ندرت قابل افشاء می‌باشند. در صورتی که چنین رویه‌ای در نظام حقوقی ایران وجود ندارد. همچنین از دیگر مصادیقی که موجب شد تا رویکرد به حقوق آمریکا در مطالعه حاضر مورد مذاقه قرار گیرد این است که اصولاً در نظام حقوقی ایران اصل محرمانگی، صرفاً تعهدات سلبی ایجاد می‌کند، در حالی که برخلاف قوانین ایران، در نظام حقوقی آمریکا، هم تعهدات سلبی و هم تعهدات ایجابی ایجاد می‌نماید. از آنجا که اصل محرمانگی، یک تعهد سلبی محسوب می‌شود که موجب می‌گردد که هر یک از طرفین قرارداد وکالت از افشای هرگونه اطلاعات مربوط به ارتباطات حرفه‌ای فیما بین خودداری نمایند مگر در مواردی که قانون معین نموده است. اما در سوی دیگر، تعهد به محرمانگی به عنوان یک تعهد ایجابی در نظر گرفته شده، به این معنا که وکیل و موکل را ملزم می‌نماید تا ضمن عدم افشای اطلاعات برای سایرین، به افشای کامل همه اطلاعات مرتبط با پرونده به صورت فیما بین بپردازد. در واقع، تعهد ایجابی، موکل را ترغیب می‌نماید تا وکیل را جریان کامل و صریح شرایط، اوضاع و احوال موضوع وکالت قرار دهد. همچنین در نظام حقوقی آمریکا نیز محرمانگی ارتباط بین موکل و وکیل به صورت کلی در دو دسته کلی قرار داده شده است. در دسته اول محرمانگی مشاوره حقوقی^{۲۰} است و در دسته دوم محرمانگی اقامه دعوا^{۲۱} قرار دارد. محرمانگی مشاوره حقوقی از ارتباطات محرمانه‌ای که به هدف غالب کسب مشاوره حقوقی صورت می‌گیرد، حمایت می‌کند^{۲۲} و محرمانگی اقامه دعوی از ارتباطات محرمانه بین وکیل و موکل که به هدف غالب اقامه دعوی صورت می‌گیرد که یا در جریان است یا خاتمه یافته است، حفاظت می‌نماید^{۲۳}.

با این وصف سوالی که به ذهن متبادر می‌گردد این است که اصولاً مبنای محرمانگی اطلاعات بین وکیل و موکل بر چه اساسی استوار گردیده است؟ و اینکه آیا با پایان قرارداد وکالت به هر شکل قانونی، آیا موضوع محرمانگی اطلاعات بر ذمه وکیل باقی می‌ماند؟ آیا الزام محاکم به وکلا (اعم از کیفری یا حقوقی) مبتنی بر در اختیار گذاشتن اطلاعات موکل، بحث حفظ امانتداری و سوگند وکیل در حفظ اسرار موکل را خدشه دار نمی‌سازد؟ با توجه به

17 - Attorney work product

18 - Factual Information

19 - Information Related to Opinion

20 - Advice Privilege

21 - Litigation Privilege

22 - McNicol, S. "Esso Australia Resources Ltd v Federal Commissioner of Taxation". *Sydney Law Review*, 21,(1999). 656.

23 - Wilson, T. "Helpful decision on legal professional privilege" *Inhouse counsel*. 5(10),(2002). 117-118.

سوالات مطرح شده تلاش خواهد شد با استفاده از روش توصیفی تحلیلی به آن پاسخ داده شود.

۲- مفهوم محرمانگی^{۲۴} و وکیل مدافع

از نگاه لغت شناسان محرمانه یعنی، پوشیده، مخفی و بدون حضور ثالث است^{۲۵} با این وصف مفهوم اصطلاحی آن از مفهوم لغوی جدا نبوده و قانونگذار در شرایط مختلف از آن استفاده نموده است. قانونگذار تلاش نموده تا در قوانین مختلف، و با توجه به اوضاع و احوال موضوع هر قانون، از واژه محرمانگی، اسرار استفاده نماید. مصداق بارز آن را می‌توان در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، به ماده ۶۴۸ پیرامون افرادی که به جهت اقتضای شغلی به برخی از اطلاعات و اسرار مراجعین خود دسترسی دارند اشاره داشته است هر چند که قانونگذار در ماده مذکور به مشاغل به صورت تمثیلی اشاره داشته ولی در واقع، هدف قانونگذار، با تاکید بر این جمله که (... کلیه کسانی که به مناسبت شغل خود محرم اسرار می‌شوند...) دایره تاکید خود را از تمثیل فوق افزونتر نموده و بر مشاغل مختلف اشارت داشته است^{۲۶}. در قانون تجارت نیز قانونگذار اشاره مستقیم به موضوع محرمانگی اطلاعات نموده است، این موضوع در ماده ۶۴، ۶۵ و ۷۵ قانون تجارت الکترونیک مورد تاکید قانونگذار قرار گرفته و جرم انگاری در حوزه مذکور نیز صورت پذیرفته است^{۲۷}. در قانون مدنی نیز افراد در قالب ماده ۱۰ قانون مدنی می‌توانند نسبت به محرمانه بودن دارایی‌های مادی و معنوی که می‌تواند از مصادیق مختلف تشکیل شود، توافق نموده و مضامین مرتبط به آن را در قرارداد منعکس نمایند^{۲۸}. و انعکاس آن در قرارداد، نمی‌تواند برخلاف نظم عمومی نیز محسوب گردد و حتی متعاملین می‌توانند در مفاد قرارداد، عدول از محرمانگی مفاد قرارداد را با ضمانت‌هایی مطرح سازند^{۲۹} همچنین قانون‌گذار به موضوع حفظ محرمانگی در مشاغل وکالت، در آئین نامه اجرایی لایحه قانونی استقلال کانون وکلای دادگستری مصوب، ۱۴۰۰/۴/۶، در بخش ششم که به تعهدات وکیل اختصاص یافته است در بند ۳۳ ماده ۷۶، به رازداری و عدم افشای اسرار موکل نزد دیگران به صراحت اشاره نموده است^{۳۰}.

صاحب‌نظران در حقوق آمریکا، معتقدند که بین حریم خصوصی و محرمانگی تفاوت وجود دارد زیرا از دیدگاه آنها، محرمانه بودن اطلاعات، فرایندی است که فرد اطلاعات شخصی خود را با وکیل، پزشک، درمانگر و افراد دیگر به اشتراک می‌گذارد^{۳۱} که البته افراد مذکور، بدون رضایت و اذن فرد به اشتراک گذارنده، حق افشای آن را نخواهند داشت. با این وصف از نگاه علمای حقوق در آمریکا، رازداری به نوعی یک عمل کاملاً اخلاقی در نظر گرفته شده است از نگاه نظام قضایی آمریکا، اصولاً پزشکان، وکلا و علمای دینی، قواعد خاصی در جهت رعایت محرمانگی

24 - Confidentiality

^{۲۵} - دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، (تهران نشر دانشگاه تهران. ۱۳۹۵). ۸۹۶.

^{۲۶} - میرشکاری، عباس و آزادبخت، شبیر. «مطالعه تطبیقی محرمانگی اطلاعات پزشکی متوفیان»، تهران، مطالعات حقوق تطبیقی معاصر. ۲۶. (۱۴۰۱). ۲۶۹.

^{۲۷} - انصاری، باقر، «حمایت از اسرار تجاری در برابر افشای غیر مجاز»، تهران مجله پژوهش حقوقی، ۴۱، (۱۴۰۱). ۴۴.

^{۲۸} - علی‌اکبری، رستم و شاکری. یاسر، «اصول و قواعد حاکم بر اخلاق حرفه‌ای در شغل وکالت»، مجله تمدن حقوقی. ۹. (۱۴۰۰). ۲۰۵.

^{۲۹} - رهبری، ابراهیم، حقوق اساسی تجاری، (تهران نشر سمت، ۱۳۹۸). ۳۳.

^{۳۰} - روزنامه رسمی، آئین نامه اجرایی لایحه قانونی استقلال کانون وکلا. (تهران . ۷۷. ۱۴۰۰). ۲۲۱۸.

^{۳۱}-Gifis, S. H. "Dictionary of Legal Terms: Definitions and Explanations for Non-Lawyers". Simon and Schuster.(2015).

اطلاعات اشخاص داشته که بر روابط آنها با مراجعین شان، حاکم است اما سایر اشخاص، جامعه محرمانگی اطلاعات را می‌توانند به عنوان یک تعهد در قراردادهای خود مورد تاکید قرار دهند.^{۳۲}

۳- قرارداد محرمانگی بین وکیل و موکل

وکیل دادگستری در قراردادهای محرمانگی، به عنوان طرف متعهد شناخته خواهد شد. ضمن آنکه این قرارداد محرمانگی از نوع عقود لازم محسوب می‌گردد، که قانونگذار به صراحت به آن در ماده ۱۸۵ ق.م.ا اشاره نموده است. بنابراین لازم بودن عقد محرمانگی می‌تواند دو بازخورد برای وکیل دادگستری به همراه داشته باشد اول اینکه عقد لازم پس از انعقاد مستمر بوده و قابل قطع شدن نیست مگر اینکه طرفین نسبت به تراضی آن را اقاله نمایند. دوم اینکه، تعهدات وکیل در چنین عقدی، حتی پس از اتمام موعد عقد نیز ادامه خواهد داشت، زیرا اطلاعات محرمانه موکل، امری نیست که وکیل با تصور اتمام ارتباط بین او و موکل آن را پایان یافته فرض نماید. در این خصوص یادآوری دو نکته نیز حائز اهمیت است اول اینکه، بین وکیل و موکل می‌تواند در قرارداد محرمانگی، بند یا توافقی مبنی بر مدت زمان رازداری وکیل یا امانتداری او پیرامون افشای اطلاعات مشخص گردد. اما به نظر می‌رسد عدم اشاره به این بند در قرارداد، ادامه رازداری حتی پس از پایان موضوع قرارداد محرمانگی باشد. مورد دوم اینکه قانونگذار نیز، در خصوص وفای به عهد، و جایز بودن به ترک تعهد یا وفادار ماندن به تعهد در ماده ۲۱۹ ق.م.ا به آن اشاره داشته است. اهمیت این موضوع در مواقعی که موکل از وکیل به جهت افشای غیر مجاز اطلاعات طرح دعوی نماید در اثبات یا عدم آن بسیار حائز اهمیت خواهد بود.^{۳۳}

همچنین قراردادهای محرمانگی به لحاظ آثار آن از نوع مستمر محسوب می‌گردند، که دلایل آن کاملاً واضح می‌باشد با توجه به اینکه فرایند دادرسی حقوقی می‌تواند بسیار طولانی باشد، لذا عدم افشای اطلاعات امری نیست که بتوان برای آن بازه زمانی در نظر گرفت مگر آنکه توافقی در این خصوص صورت پذیرفته باشد. دوم اینکه، برخی از اطلاعات گذر زمان از حساسیت و اهمیت آنها نخواهد کاست بنابراین استمرار در تعهد و مستمر دانستن قراردادهای محرمانگی از جمله ویژگی‌های آن محسوب می‌شود. تمامی اعضای کانون وکلای دادگستری بر مبنای ماده ۳۰ قانون وکالت مصوب ۱۳۱۵ و یا بند دوم از ماده ۸۱ آئین نامه وکالت دادگستری مصوب ۱۳۳۴، مکلف به رعایت اسرار مراجعین به خود می‌باشند، هر چند که این امر با انجام یک مشاوره یک ساعته در یک مشاوره حقوقی باشد یا اینکه، مدت زمان زیادی از انقضای وکالت رسمی برای موکل گذشته باشد، در هر دو حالت وکیل دادگستری با توجه به ماده مذکور، مکلف به حفظ اسرار موکل یا مراجعه خویش می‌باشد. بنابراین بحث اخلاق حرفه‌ای در بین وکلای دادگستری امری حل شده و کاملاً واضح و مبرهن خواهد بود. اما سایر اشخاصی که به شغل وکالت اشتغال دارند همچون وکالت مدنی، هر چند که شامل قانون مذکور نمی‌گردند، اما این امر دلیل بر آن نخواهد بود که هیچ گونه تعهد و مسئولیتی پیرامون اسرار و موارد محرمانه ارائه شده به آنها از سوی موکل نخواهند داشت. قانونگذار در ماده ۶۴۸ قانون مجازات اسلامی، حفظ اسرار را برای تمام اشخاصی که دارای حرف و مشاغل مختلف می‌باشند نسبت به مراجعین آنها، دارای تکلیف قانونی نموده و بی توجهی به آن را مستوجب مجازات دانسته است. بنابراین در مشاغل همچون وکالت مدنی، ضابطین قضایی و یا هر شغل دیگر همچون پزشکی، پرستاری و...، از جمله مصادیقی هستند که باید نسبت به رعایت

³² - Simon, W. H. "Attorney-client confidentiality: a critical analysis". *Geo. J. Legal Ethics*, 30.(2017). 447.

³³ - نظری توکلی. سعید و امی. احمد، اخلاق حرفه‌ای وکالت و مشاوره. (تهران نشر طه. ۱۳۹۸). ۱۹.

اخلاق حرفه‌ای خود کوشا باشند. بنابراین از جمله مصادیقی که می‌تواند در محرمانگی ارتباط بین وکیل و موکل در نظام حقوقی ایران مورد توجه قرار گیرد، ماده ۳۰ قانون وکالت مصوب ۱۳۱۵، آئین لایحه قانونی استقلال کانون وکلای دادگستری مصوب ۱۳۳۴ و ماده ۶۴۸ قانون مجازات اسلامی است که در قالب اخلاق حرفه‌ای، مشاغل مختلف را مکلف به حفاظت از اسرار مراجعین خود نموده است.

نکته‌ای که باید در چنین قراردادهایی مورد توجه قرار گیرد به شرح زیر خواهد بود:

۱- قراردادهای محرمانگی یا توافقات صورت گرفته در این خصوص، که بر اساس ماده ۱۰ قانون مدنی صورت می‌پذیرد به هیچ عنوان نباید بر خلاف نظم عمومی باشد.

۲- وکیل می‌تواند با موکل در خصوص زمان حفظ و امانتداری اسرار مورد نظر موکل خود، با او به توافق دست یابد، بنابراین در صورتی که بعد از تاریخ مذکور، وکیل بنا به هر علتی به افشای اسرار موکل بپردازد، موضوع از حوزه شمول ماده ۳۰ قانون وکالت دادگستری و ماده ۸۱ آئین نامه خارج شده و مسئولیتی بر وکیل مترتب نخواهد شد.

۳- موکل این اجازه را نخواهد داشت تا شرطی را در قرارداد یا توافقنامه محرمانگی مورد اشاره قرار دهد که بر اساس آن، اگر مرتکب تخلفی شده که به جهت آن تخلف، فرد ثالثی مورد مجازات قرار گیرد، وکیل پیرامون آن سکوت نماید، اصولاً وجود چنین شرطی، از ابتدا باطل خواهد بود.

۴- وکیل اصولاً در نگهداری از اسناد و مدارک تحویلی از سوی موکل مسئولیتی ندارد مگر اینکه، موکل تعدی و تفریط او را اثبات نماید، بنابراین موکل می‌تواند در قرارداد محرمانگی، مسئولیت قبول و نگهداری از اسناد و مدارک را بر ذمه وکیل نهاده و وکیل مختار به قبول یا رد آن خواهد بود. و در صورت قبولی، مسئولیت کامل در این خصوص با وکیل بوده و در اثبات عدم تعهد او، نیاز به اثبات تعدی و تفریط از سوی موکل نیست.

بنابراین همانگونه که ملاحظه می‌گردد، در ارتباط بین وکیل و موکل، محرمانگی را باید تاسیسی دانست که علاوه بر اینکه از سوی قانونگذار مورد اشاره قرار گرفته است، از طریق توافق و تراضی طرفین نیز می‌توان شرایط اجرای آن توسط وکیل را فراهم نمود. در خصوص قرارداد محرمانگی و پذیرش از آن توسط وکیل نیز باید به یک موضوع مهم نیز اشاره نمود. اصولاً زمان انعقاد قرارداد محرمانگی بین وکیل و موکل، موضوع محرمانه باید ایجاد شده باشد، یا اینکه اوضاع و احوال دال بر ایجاد آن باشد.^{۳۴}

اما در نظام حقوقی آمریکا، قوانین اخلاق حرفه‌ای، وکلا را موظف نمی‌کند که تعهدات محرمانه خود را به عنوان بخشی از ایجاد رابطه وکیل و موکل توضیح دهند. ماده ۱,۶ که شامل موارد استثنایی پیشگیری از آسیب و حمایت از وکیل است، فقط پیشنهاد می‌کند که وکیل در مورد استثنای مربوطه بحث کند. تا موکل به منظور جلوگیری از افشای مواردی که قبلاً وکیل تصمیم به انجام آن گرفته، اقدامات مناسبی را صورت بخشد.

بنابراین اقدام اصلاحی، تنها زمانی که افشا مورد نیاز باشد، مانند حکم دادگاه، (قانون ۱,۶) مکالمه با موکل را الزامی می‌کند. اگر موکل تصمیم به انجام اقدامات اصلاحی در ارائه اطلاعات دروغ به دادگاه نشد، وکیل آن را افشا نماید^{۳۵}

قوانین اخلاق حرفه‌ای وکیل را ملزم می‌کند که در هنگام بحث در مورد رازداری حقیقت را بگوید. قانون ۱,۴ در مورد ارتباطات وکیل بر اهمیت توضیح اطلاعات مربوط به موکلان تأکید می‌کند و تنها به یک وکیل اجازه می‌دهد در شرایط

^{۳۴} - حاجی عزیز. بیژن، اعتماد، سیده مریم، تعهد وکیل به رعایت مصلحت موکل، (تهران، ناشر بوعلی سینا، ۱۴۰۱).

^{۳۵} - Kamola, K. "features of the definition of the attorney–client privilege in us judicial practice. *World Bulletin of Management and Law*", 19, (2023).36

نادری "انتقال اطلاعات را به تاخیر بیندازد"^{۳۶}. فرض بر این است که اطلاعاتی که وکیل ارائه می‌دهد صادقانه و دقیق باشد. قوانین دیگر وکیل را به عنوان یک امر کلی از دروغ منع می‌کند. با این وصف قانونگذار در ماده ۸,۴ دقیقاً به این موضوع به شرح زیر پرداخته است:

این یک تخلف حرفه‌ای برای یک وکیل است که:

(الف) نقض یا تلاش برای نقض قوانین رفتار حرفه‌ای، آگاهانه کمک یا ترغیب دیگری به انجام آن، یا انجام این کار از طریق اعمال دیگری؛

(ب) مرتکب عمل مجرمانه‌ای شود که بر صداقت، امانت یا شایستگی وکیل از جهات دیگر منعکس شود.

(ج) درگیر رفتاری باشد که شامل عدم صداقت، تقلب، فریب یا ارائه نادرست است.

(د) انجام رفتاری که برای اجرای عدالت مضر است.

(ث) توانایی تأثیرگذاری نادرست بر یک سازمان یا مقام دولتی یا دستیابی به نتایجی را از طریق ناقض قواعد رفتار حرفه‌ای یا سایر قوانین بیان کند یا دلالت کند.

(و) آگاهانه به قاضی یا افسر قضایی در رفتاری که نقض قواعد قابل اجرا رفتار قضایی یا سایر قوانین است کمک کند. یا:

(ز) انجام رفتاری که وکیل می‌داند یا منطقاً باید بداند آزار و اذیت یا تبعیض بر اساس نژاد، جنس، مذهب، منشاء ملی، قومیت، ناتوانی، سن، گرایش جنسی، هویت جنسیتی، وضعیت تأهل یا وضعیت اجتماعی-اقتصادی در رفتار است. این بند توانایی یک وکیل را برای پذیرش، رد یا انصراف از وکالت مطابق با قانون ۱,۱۶ محدود نمی‌کند. این بند مانع از مشاوره یا حمایت قانونی مطابق با این قوانین نیست.

البته لازم است تا در خصوص خودداری وکیل از وکالت یا ادامه وکالت موکل برابر ماده ۱,۱۶ مورد اشاره واقع گردد. قانونگذار آمریکا در بیان مصادیقی که موجب آن می‌گردد تا موجبات فسخ یا انصراف وکالت از موکل توسط وکیل فراهم گردد را بیان نموده است که برخی از آنها با موضوع رساله حاضر کاملاً همسو می‌باشد که مصادیق آن عبارتند از:

الف - (۱) - نمایندگی منجر به نقض قوانین رفتار حرفه‌ای یا قوانین دیگر می‌شود.

ب - (۲) - موکل در اقدامی که شامل خدمات وکیل است که وکیل به طور منطقی معتقد است مجرمانه یا متقلبانه است اصرار می‌ورزد.

ب - (۳) - موکل از خدمات وکیل برای ارتکاب جرم یا کلاهبرداری استفاده کرده باشد.^{۳۷}

³⁶ - 1.4(a) A lawyer shall:

(1) promptly inform the client of any decision or circumstance with respect to which the client's informed consent, as defined in Rule 1.0(e), is required by these Rules;

(2) reasonably consult with the client about the means by which the client's objectives are to be accomplished;

(3) keep the client reasonably informed about the status of the matter;

(4) promptly comply with reasonable requests for information; and

(5) consult with the client about any relevant limitation on the lawyer's conduct when the lawyer knows that the client expects assistance not permitted by the Rules of Professional Conduct or other law.

(b) A lawyer shall explain a matter to the extent reasonably necessary to permit the client to make informed decisions regarding the representation.

³⁷ - 1.16..... A.(1) the representation will result in violation of the rules of professional conduct or other law;

بنابراین قانونگذار، مصادیقی را که هم که می‌تواند مانع از ارتباط وکیل با موکل و یا عدم همراهی با موکل به جهت پرهیز از ارتکاب به عمل خلاف قانون را برای وکیل بیان نموده است تا در صورت انصراف از وکالت و یا عدم شرکت در جلسه محاکمه یا افشای اطلاعات محرمانه، موکل بنا بر دلایل مندرج در ماده ۸،۴ برای وکیل مسئولیتی همراه نداشته باشد.

عدم صداقت، کلاهبرداری، فریب، یا ارائه اطلاعات اشتباه

فراتر از اجتناب از عدم صداقت، قواعد مربوط به تصمیم‌گیری آگاهانه، می‌تواند وکلا را ملزم به توضیح محرمانه بودن نماید. قانون ۱،۴ وکلا را ملزم می‌کند که «موردی را تا حدی که منطقاً لازم است توضیح دهند تا به موکل اجازه داده شود تا تصمیمات آگاهانه‌ای در مورد وکالت اتخاذ کند.» محرمانه بودن ارتباطات برای موکل مهم و کاملاً مرتبط است، به‌ویژه تا جایی که تصمیم‌گیری در مورد افشای انجام شده در مراحل اولیه وکالت می‌تواند تأثیر نامطلوب قابل توجهی داشته باشد، اگر بعداً تعهدات افشای اختیاری یا اجباری وکیل را درگیر کند. یکی دیگر از مفاد قانون ۱،۴ مستقیماً به یکی از این موقعیت‌ها می‌پردازد که می‌تواند ایجاد شود: زمانی که یک وکیل باید «در مورد هرگونه محدودیت مرتبط در رفتار وکیل با موکل مشورت کند، زمانی که وکیل می‌داند که موکل انتظار کمکی دارد که توسط قوانین رفتار حرفه‌ای یا موارد دیگر مجاز نیست»^{۳۸}

بنابراین اگر وکیل تصمیم بگیرد تهدید موکل به آسیب یا جنایت آینده را افشا کند، آنگاه «وکیل تعارض را به نفع اشخاص ثالث یا سیستم حقوقی حل می‌کند» و به همین ترتیب وقتی وکیل تصمیم می‌گیرد پیرو قانون استثنائات حمایت از وکیل، اقدام کند در واقع او تعارض را به نفع خود حل می‌کند. در نتیجه، می‌توان به این نتیجه دست یافت که باید این فرض مطرح شود که وکلا باید موکل را از تعارضات احتمالی و نحوه حل و فصل هر دو طرف آگاه کنند. و این باید قبل از اینکه موکل انتخاب کند به وکیل اعتماد کند، رخ دهد. در نهایت اینکه، قانون ۸،۴ از یک وکیل می‌خواهد که استثنائات رازداری را توضیح دهد. حتی اگر یک وکیل در مورد رازداری مطلق دروغ نگوید، عدم بیان چیزی در مورد وظیفه رازداری می‌تواند به خودی خود یک ارتباط گمراه‌کننده در نقض قانون ۸،۴،۱ باشد.

رعایت شأن و منزلت موکل و ایجاد رابطه اعتماد مستلزم آن است که وکلا، به عنوان یک مسئولیت اخلاقی، در مورد موارد استثنایی رازداری با مراجعین بحث کنند. بنابراین وقتی با موکلان به عنوان افرادی رفتار می‌شود که می‌توانند محدودیت‌های اخلاقی در رفتار وکیل را درک کنند و از آن محدودیت‌ها مطلع شوند، «شأن» مراجعین بیشتر مورد احترام است. اطلاع‌رسانی به مراجعین از محدودیت‌های بالقوه در وکالت باید به نحوی صورت پذیرد که مراجعین قادر باشند، تصمیمات خود را در مورد نحوه عمل در رابطه با وکالت بگیرند، این امر می‌تواند، استقلال مراجعین را افزایش دهد. وکلایی که عمیق‌ترین احترام را برای استقلال موکل قائل هستند، باید در شناسایی محدودیت‌های قانونی و اخلاقی در رفتارشان برای موکلان، پیش‌رو باشند. البته مراجعین هیچ دلیلی برای اعتماد به وکلی که اطلاعات نادرست به آنها ارائه می‌دهد یا اطلاعات مورد نظرشان را در اختیار آنها قرار نمی‌دهد، ندارند. تنها زمانی که وکلا و مراجعین به یکدیگر اعتماد داشته باشند، می‌توانند گفت و گویی را ایجاد کنند که آنها را تشویق کند تا اطلاعاتی را در

(2) the client persists in a course of action involving the lawyer's services that the lawyer reasonably believes is criminal or fraudulent;

B..... (3) the client has used the lawyer's services to perpetrate a crime or fraud;

³⁸- Yaroshefsky, E. "Regulation of Lawyers in Government Beyond the Client Representation Role". Notre Dame JL Ethics & Pub. Pol'y(2019).

مورد ارزش‌های هر یک به اشتراک بگذارند و از این تصور که هر یک از آنها صرفاً دارای شخصیت ابزاری است، و دیگری فقط به خاطر منافع خودخواهانه عمل می‌نماید، ترغیب می‌شوند تا تشخیص دهند که آیا طرف دیگر یک انسان کامل با طیف وسیعی از ادراکات ... احساسات و رنج‌ها ... انعکاس ... روابط و تعهدات را در طرف دیگر مشاهده می‌کند و برای آن احترام قائل خواهد بود یا خیر. در واقع، وقتی وکلا تصمیم به گمراه کردن موکل می‌گیرند، یا نمی‌توانند در مورد این موضوع بحث کنند. آنها فقط امکان یک رابطه محترمانه و قابل اعتماد متقابل را تضعیف می‌نمایند.

از منظر موکل، «وکیل ... امانتداری خود را به صورت عینی نشان داده است. در واقع، شواهد تجربی نشان می‌دهد که موکلانی بیشتر راغب به انتخاب وکیل هستند که در جریان وکالت، نقش فعال و معناداری داشته باشند، و این برای آنان رضایت بخش خواهد بود. بحث در مورد ارزش‌های مراجعین همچنین ممکن است به وکلا کمک کند تا با بی‌اعتمادی خود به مراجعینان مقابله کنند و انگیزه‌های خود را برای کنترل تصمیم‌گیری بررسی کنند. وکلا با خودداری از توضیح درباره قوانین محرمانگی از مراجعینان، فرض می‌کنند که از نظر اخلاقی در موقعیت برتری خواهند بود تا تصمیم بگیرند که آیا ارتباطات محرمانه مراجعین باید با دیگران به اشتراک گذاشته شود یا خیر^{۳۹}

۴- رضایی محور بودن قرار داد وکالت

این بدان مفهوم است که اصولاً وقتی فرد جهت انتخاب یک فرد به عنوان وکیل، به او مراجعه می‌نماید، قصد و اراده او در این تصمیم‌گیری اثر مستقیم و مثبتی دارد. بنابراین با توجه به قصد و اراده موکل در انتخاب وکیل، می‌توان اینگونه بیان نمود که اصولاً برای به منصفه ظهور رساندن چنین اراده‌ای نیاز به طی تشریفات خاص نخواهد بود و توافق در چنین اوضاعی، از شکل معینی پیروی نمی‌نماید این موضوع در برخی از منابع علمای حقوق ایران نیز به صراحت مورد اشاره قرار گرفته است که اصولاً رضایی بودن عقود یک امری پذیرفته شده در نظام حقوقی ایران محسوب شده و توافقی که اشخاص در این خصوص می‌نمایند، خود می‌تواند عنصر اصلی عقد را تشکیل دهد.^{۴۰}

. با این وصف با استناد به ماده ۶۵۸ قانون مدنی نیز می‌توان به این نتیجه دست یافت که در آن پذیرش وکالت با توجه به ایجاب و قبول نیازمند تشریفات خاصی نبوده و صرفاً همینکه، دلالت بر امر وکالت نماید کفایت می‌نماید.

در نظام حقوقی آمریکا نیز، رضایت به عنوان محور اصلی قرارداد بین وکیل و موکل مورد توجه قرار دارد، و قراردادی که با اکراه و یا اجبار منعقد شود، فاقد جاهت قانونی محسوب می‌گردد با این وصف اخلاقی بودن در یک قرارداد را باید با اعتبار در رضایت آن مورد سنجش قرار دارد. لذا رضایت را باید به عنوان یک پیش‌نیاز در قراردادهای وکالت محسوب نمود، زیرا اصولاً برخی ویژگی‌ها در انسان همچون محدودیت‌های شناختی، غیر قابل پیش‌بینی بودن در آینده، از جمله مصادیقی است که در نظام حقوقی آمریکا، در تشخیص اعتبار یک قرارداد مورد توجه قرار دارد بنابراین اگر یک قراردادی بین طرفین منعقد می‌گردد، قانونگذار در صورتی که دلیل بر اکراه و اجبار در تنظیم قرارداد نیابد، آنرا بر مبنای رضایت طرفین مورد ارزیابی قرار می‌دهد هر چند که در حقوق آمریکا، عقد و رضایت هیچگاه هم عرض یکدیگر نیستند.^{۴۱}

³⁹-Wald, E., & Pearce, R. G. "Being Good Lawyers: A Relational Approach to Law Practice". *Geo. J. Legal Ethics*, 29,(2016) 601.

^{۴۰}- کاتوزیان، ناصر، حقوق مدنی، قواعد عمومی قراردادها، ج ۱، (تهران نشر گنج دانش، ۱۳۹۸). ۲۶۷.

⁴¹- Kim, N. S. "Relative Consent and Contract Law". *Neu. LJ*, 18,(2017) 165.

اما نکته‌ای که در نظام حقوقی امریکا مغفول نمانده آن است که اصولاً زمانی که طرفین قراردادی جهت وکالت منعقد می‌نمایند می‌توان دو دوره زمانی برای آن در نظر گرفت، در دوره اول قرارداد با رضایت طرفین تشکیل می‌گردد و شکل‌گیری آن، خود بیانگر ایجاد رضایت، در طرفین قرارداد است، اما نکته حائز اهمیت در دوره دوم قرارداد است و آن زمانی است که قرارداد وکالت به مرحله اجرا در می‌آید. فاصله زمان دوره اول و دوره دوم و همچنین گذر از دوره دوم، خود بیانگر جاری شدن رضایت بین طرفین قرارداد (وکیل و موکل) لذا اوضاع و احوال بر صحت قرارداد به لحاظ رضایت گواهی خواهد داد^{۴۲}

۵- مبهم نبودن اطلاعات انتقالی به وکیل در حقوق ایران

قطع به یقین هدف از انعقاد قرارداد محرمانگی بین وکیل و موکل، اطمینان موکل از جهت، عدم افشای غیر مجاز اطلاعات از سوی وکیل است، و لذا، این قرارداد را باید یک جانبه یا یکسویه به لحاظ تعهد در نظر گرفت، هر چند که وکلا نیز می‌توانند مصادیقی از امور فنی و حرفه‌ای خود را در قالب مفاد قرارداد مورد تاکید قرار دهند تا تعهدات قرارداد به صورت کاملاً دو طرفه محسوب گردد، با این وصف لازم است تا اطلاعات ارائه شده به وکیل به لحاظ کمیت و کیفیت کاملاً مشخص شود، تا وکیل به این آگاهی دست یابد که کدام اطلاعات و از کدام طیف، به لحاظ اهمیت و محرمانه بودن برای موکل او، مهم است^{۴۳}. از آنجایی که تعهد وکیل به عدم افشای غیر مجاز اطلاعات، از جمله مصادیق در قواعد عمومی قراردادها محسوب می‌گردد، می‌توان آن را مصداق ماده ۲۲۱ قانون مدنی در نظر گرفت زیرا قانونگذار در ماده مذکور، چند ویژگی را برای تعهد بیان نموده است. ابتدا اینکه فرد تعهد به انجام کاری دهد یا از انجام امری خودداری نماید، دوم اینکه در صورتی عدم اجرای تعهد تخلف محسوب می‌گردد که در قرارداد به آن تصریح شده باشد و یا تعهد عرفاً به منزله تصریح باشد و یا برحسب قانون موجب ضمان باشد.

اما نکته حائز اهمیت این است که اصولاً در قانون مدنی ایران، مطلبی پیرامون قرارداد محرمانگی مورد تاکید قانونگذار قرار نگرفته است، هر چند که با توجه به تعریف عقد که در ماده ۱۸۳ قانون مدنی به آن اشاره داشته است، و آن را عبارت از تعهد بر امری از سوی یک یا چند در مقابل یک یا چند دانسته است، به نوعی مفاد قرارداد را در واقع محدود به اشخاصی دانسته که به عنوان طرفین عقد محسوب گردیده اند، اما این امر نتوانسته هنوز در فرهنگ حقوقی ایران به عنوان محرمانه بودن قرارداد در نظر گرفته شود، و محرمانه بودن یا افشای مفاد قرارداد، اصولاً باید به عنوان یک شرط در ضمن قرارداد مورد تاکید واقع گردد. اما قانونگذار در سایر مواد قانونی به موضوع محرمانگی اطلاعات اشاره داشته است که از آن می‌توان در محرمانگی ارتباط بین وکیل و موکل استفاده نمود. از جمله ماده ۶۵ قانون تجارت الکترونیکی که قانونگذار در آن عدم در دسترس عموم قرار نگرفتن اطلاعات داده پیام را از اوصاف قراردادهای محرمانه دانسته است. همچنین قانونگذار در بند ک از ماده ۴۵ قانون اجرای سیاستهای کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی به صراحت به دستیابی غیر مجاز به اطلاعات را مورد اشاره قرار داده است.

در نظام حقوقی آمریکا نیز قانونگذار با رویکرد به مفهومی که از اطلاعات محرمانه بین وکیل و موکل داشته به این حوزه ورود نموده است. از نظر این نظام حقوقی، اصولاً هر اطلاعاتی که جنبه عمومی نداشته و مالک اطلاعات، اقداماتی در جهت عدم دسترسی افراد غیر، برای آن در نظر گرفته است، می‌تواند از مفهوم محرمانه بودن اطلاعات استفاده نمود. این اطلاعات لزومی ندارد که به صورت کتبی باشد، هر چند که احتمال شفاهی بودن آن نیز وجود

⁴² - Kar, R. "The Art of Promise and Power of Contract". *Jotwell: J. Things We Like*, 1, (2016).85.

⁴³ - شعاریان. ابراهیم، «وظیفه همکاری موکل در مقابل وکیل دادگستری»، تهران مجله کانون وکلای دادگستری، شماره ۱۹ و ۲۰ (۱۳۹۶). ۵۵.

دارد^{۴۴} آنچه مهم به نظر می‌رسد این است که اصولاً چنین اطلاعاتی باید از مالک آن به انتقال گیرنده، منتقل شود که لزوماً، دلایلی موجه از نگاه انتقال دهنده به جهت فرایند انتقال وجود خواهد داشت. هر چند که در پاره‌ای از مواقع، اطلاعات محرمانه منتقل شده به وکیل، می‌تواند صرفاً از طریق مالک اطلاعات صورت نپذیرد، بلکه نماینده یا شخص ثالثی که در حکم امین مالک است، می‌تواند به اذن او، اطلاعات را به وکیل منتقل نماید. بنابراین در نظام حقوقی آمریکا زمانی که سخن از اطلاعات محرمانه در رابطه با وکیل و موکل به میان می‌آید، می‌توان با توجه به نسبت اطمینانی که شخص حقیقی یا حقوقی به وکیل خود می‌نماید، اطلاعات را در دسترس قرار دهد. با این وصف آنچه که در عدم ابهام اطلاعات محرمانه حائز اهمیت می‌باشد این است که اطلاعات مذکور، هرگز قبل از افشا در نزد وکیل، در نزد عامه جامعه مطرح نشده باشد. همچنین وکیل خود قبلاً به این اطلاعات دسترسی نداشته باشد و نکته مهم دیگر اینکه اطلاعات افشا شده از سوی کسی نباشد که به نوعی به وکیل متعهد محسوب گردد، زیرا در چنین وضعیتی، او در واقع اطلاعاتی را افشا نموده، دین خود را به وکیل ادا کرده است.

۶- مشخص نمودن فرایند افشا از طریق مالک اطلاعات

در نظام حقوقی ایران، موضوع افشاء اطلاعات، صرفاً در قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات مورد توجه قانونگذار قرار گرفته است، در سایر موارد از جمله قوانین نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران و همچنین مباحث حریم خصوصی، افشای اطلاعات از جایگاهی در قوانین برخوردار نبوده و حداکثر تلاش قانونگذار به دنبال محرمانه جلوه دادن برخی از مصادیق و اطلاعات اشخاص حقیقی و حقوقی می‌باشد. اما با این وصف با توجه به اینکه وکیل دادگستری در وکالت‌های مرتبط با اشخاص حقیقی به بخشی از اطلاعات حقوقی - مالی و اداری دست می‌یابد، لذا مرجع انتقال اطلاعات، مکلف است تا علاوه بر آنکه سطح اطلاعات انتقالی را برای وکیل مشخص نماید (از لحاظ محرمانه بودن یا نمودن) زمان اعلام و افشای آن را نیز باید مشخص سازد هر چند در برخی از مصادیق، همچون موضوعات بازار بورس و سهام شرکت‌ها، پیش‌بینی چنین امری تا حدودی با مشکل مواجه بوده که نیازمند زمان مناسب می‌باشد. اما با توجه به قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات (مصوب ۱۳۸۷)، قانونگذار موسسات عمومی و خصوصی را به شفاف سازی در خصوص برخی از فعالیت‌های مالی مکلف نموده است که در ماده ۱۸ قانون مذکور به آن اشاره گردیده است^{۴۵}

در نظام حقوقی آمریکا، اگر موکل قصد آن را داشته باشد که اطلاعات مورد نظر او افشا گردد، باید با رعایت برخی قوانین از جمله، قانون حفظ حریم خصوصی مصوب ۱۹۷۴ اصلاحیه در ۲۰۲۰ اقدام نماید. قانونگذار در ماده ۱ بند e به صراحت آن را مورد اشاره قرار داده است. در بند مذکور، که به وضعیت آگاهانه در قوانین آمریکا مشهور است، موکل با توجه به راهنمایی‌های وکیل مبتنی بر خطرات و احتمالات پیش رو پس از افشای اطلاعات و روش‌های جایگزین برای چنین امری را مشخص می‌سازد.^{۴۶} و موکل با توجه به وضعیت حاکم نسبت به افشای اطلاعات اقدام می‌نماید. بنابراین موکل با آگاهی و اطلاع از بازخوردهای چنین امری نسبت به افشای اطلاعات اقدامات لازم را انجام

⁴⁴-Mootz III, F. J. "Ethical Cannabis Lawyering in California". *Mary's J. on Legal Malpractice & Ethics*, 9,(2018) 2.

^{۴۵} - چگینی، سعید، «حدود وظیفه مراقبت و مهارت وکیل در حقوق ایران و کامن لو». تهران فصلنامه علمی - حقوقی. ۲. (۱۳۹۷). ۵.

⁴⁶-Rule 1(e) "Informed consent" denotes the agreement by a person to a proposed course of conduct after the lawyer has communicated adequate information and explanation about the material risks of and reasonably available alternatives to the proposed course of conduct.

می‌دهد. از سوی دیگر موکل می‌تواند برای افشای اطلاعات محرمانه خود در قرارداد محرمانگی بین وکیل و موکل، زمان خاصی را مشخص نماید که این امر با توجه به ماده مذکور و با اخذ رضایت کتبی از موکل بوسیله وکیل امکان پذیر خواهد در چنین مواقعی حدود و ثغور اطلاعات افشا شده از سوی موکل برای وکیل معین و او صرفاً باید در همان محدوده، نسبت به افشای اطلاعات اقدام نماید. بدیهی است چنین اقدامی نمی‌تواند مسئولیتی را برای وکیل در پی داشته باشد^{۴۷}

۷- آثار قراردادهای محرمانگی وکیل - موکل

با انشای قرارداد، وکیل و موکل، قانوناً در قبال یکدیگر دارای تکلیف و مسئولیت می‌باشند، هر چند که به نظر می‌رسد بین تکلیف و مسئولیت وکیل تا موکل فاصله زیادی وجود داشته و بیشتر مسئولیت‌ها و تکالیف بر ذمه وکیل گذاشته می‌شود. رعایت مصلحت موکل، و عدم افشای غیر مجاز یا بدون اجازه اطلاعات و اسرار موکل از سوی وکیل، از مهمترین آثار ناشی عقد محرمانگی وکیل - موکل می‌باشد. با این وصف با توجه به قوانین موجود در نظام حقوقی ایران، در قرارداد محرمانگی بین وکیل و موکل، تمرکز حداکثر موکل، بر مصادیقی خاص خواهد بود به عنوان مثال، در موکلینی که دارای شخصیت حقیقی هستند، عدم افشای مصادیق مربوط به دعوی مربوطه در محافل مختلف، یا عدم دسترسی افراد غیر و یا غیر صلاحیت دار از نظر موکل به موضوع دعوی، از جمله مصادیق اختصاصی در چنین عقود می‌باشد. همچنین در موکل با شخصیت حقوقی، عدم انتقال داده‌ها خاص، مانند تصمیمات هیات مدیره، قراردادهای شرکت و.... از جمله مصادیقی خواهند بود که در عقد محرمانگی بین وکیل و موکل مورد توجه طرفین قرار خواهد گرفت^{۴۸}

نکته حائز اهمیت این است که، از آنجایی که محرمانگی وکیل و موکل در نظام حقوقی ایران قبل از هرگونه عقدی، در قانون کانون وکلای دادگستری به صراحت مورد اشاره قرار گرفته است، با این وصف رعایت مصادیقی از این دست در قرارداد وکالت، به هیچ عنوان مجوزی برای اخذ هزینه بیشتر برای رعایت آنها از سوی وکیل نخواهد بود. زیرا موارد فوق، از جمله مصادیقی است که به صراحت از سوی قانونگذار بر وکیل دادگستری تکلیف شده است.

در نظام حقوقی آمریکا نیز قانونگذار در قانون اخلاق حرفه‌ای وکالت، به صراحت به موضوع محور اول اشاره داشته است و آن تکالیفی است که در سطور قبل بر اساس مواد قانونی برای وکیل در حفظ محرمانگی اسرار بین وکیل و موکل مشخص گردیده است^{۴۹} هر چند که در نظام حقوقی آمریکا قانونگذار، نسبت به مصادیق فوق بسیار سختگیرانه عمل نموده، و در صورت افشای غیر مجاز اسرار موکل، برابر قرارداد وکیل - موکل، می‌تواند وکیل را با توجه به میزان ضرر و آسیب روحی و مادی وارد شده به موکل، حتی تا لغو پروانه وکالت نیز متهمی سازد. با این وصف به نظر می‌رسد، در نظام حقوقی آمریکا اراده اشخاص بسیار در این خصوص از نیروی کارآمدی برخوردار می‌باشد بنابراین بحث توجه به ذات قرارداد در حقوق آمریکا، نیز در محرمانگی قرارداد بین وکیل و موکل بسیار حائز اهمیت می‌باشد.

⁴⁷ - McCauley, J. M. "Attorney-Client Privilege and the Ethical Duty of Confidentiality for In-house Counsel under US Law". *Int'l. In-House Counsel J.*, 13,(2020). 1.

^{۴۸} - بختیاروند، مصطفی و آقامحمدی، اکرم، «قرارداد حفظ محرمانگی: راهکاری مطمئن برای جلوگیری از افشای اطلاعات محرمانه دارندگان اموال فکری»، تهران نشریه رشد فناوری، ۱۲، (۴۸)، (۱۳۹۵). ۴۳.

⁴⁹ - McNicol, S. "Esso Australia Resources Ltd v Federal Commissioner of Taxation". *Sydney Law Review*, 21,(1999). 656.

۸- آثار ناشی از مصادیق غیر مستقیم قرارداد محرمانگی

در پاره‌ای از مواقع، در عقود مربوط به محرمانگی ارتباط بین وکیل و موکل، مصادیقی مورد توجه قرار می‌گیرد که می‌تواند به صورت غیر مستقیم بر تعهدات وکیل در عقد محرمانگی ارتباط وکیل و موکل، بیافزاید. از مصادیق بارز در این خصوص می‌توان در قرارداد با اشخاص حقوقی اشاره نمود که در قرارداد، میزان دسترسی وکیل به اطلاعات طبقه بندی شده، مشخص نشود و وکیل بر حسب ضرورت یا با توجه به تحقیقات مورد مطالعه به برخی از اطلاعات به صورت اتفاقی دسترسی یابد^{۵۰}. در چنین مواقعی، با توجه به اینکه طرف قرارداد محرمانگی، میزان دسترسی وکیل به اسناد طبقه بندی شده شرکت را مشخص نکرده است، اما این دستیابی که احتمالاً چندان مورد رضایت مدیران شرکت نمی‌باشد، هیچ تاثیری بر اصل قرارداد نداشته ولی با توجه به همان ذات اخلاقی حرفه وکالت، به صورت غیر مستقیم در محرمانگی قرارداد و همچنین تکلیف وکیل موثر خواهد بود.

در نظام حقوقی آمریکا نیز قرارداد محرمانگی در ارتباط بین وکیل و موکل، می‌تواند آثار غیر مستقیمی نیز داشته باشد، با توجه به اینکه قانونگذار در مدل اخلاق حرفه‌ای وکالت، عناوین مختلفی را به موضوع حفظ اسرار موکل از سوی وکیل اختصاص داده است، اما با این وصف، باتوجه به اینکه در عقود محرمانگی، طرفین با توجه به خواسته‌ها و نیازهای خود، نسبت به عقد قرارداد محرمانگی اقدام می‌نمایند ولی با این وصف، برخی از مصادیق در قرارداد محرمانگی می‌تواند علاوه بر آنکه در قرارداد مورد اشاره واقع نشده باشد، اما تاثیری بر میزان پیروی وکیل از قرارداد مذکور نخواهد داشت.^{۵۱}

به عنوان مثال در نظام حقوقی آمریکا، قوانین ایالت‌ها با یکدیگر متفاوت بوده و قراردادها و توافق نامه‌های بین متعاقدین علاوه بر تبعیت از قوانین فدرال، از قانون هر ایالت نیز پیروی می‌نمایند. بنابراین در صورتی که وکیل به برخی از اطلاعات طبقه بندی شده موکل حقوقی خویش، دست یابد، به نحوی که فرایند دستیابی در قرارداد مورد اشاره واقع نشده باشد، با این وصف، این امر اولاً از جمله مواردی که به عنوان نقض در قرارداد محسوب گردد، به حساب نیامده و دوم اینکه، مسئولیت وکیل در چنین مواقعی، در همان سطحی خواهد بود که قرارداد محرمانگی مشخص نموده است. به عبارت دیگر، قصد و نیت وکیل در دفاع از موکل خویش و همچنین تلاش او برای حفظ وظیفه‌ای که برای او تعیین نموده‌اند مانع از آن خواهد شد تا نسبت به عملکرد او ایرادی مترتب گردد.

۹- ضمانت اجرای نقض محرمانگی در دو نظام حقوقی

قانونگذار در ماده ۶۴۸ ق. م. ا. به موضوع ضمانت اجرای حفظ اسرار به صراحت اشاره داشته است، اما نکته حائز اهمیت این است که در ماده مذکور منظور قانونگذار به موضوع اسرار به صورت کلی بوده و در واقع مصادیق شخصی را شامل می‌شود، بنابراین مصادیق شخصی نمی‌تواند شامل امور محرمانه و خیلی محرمانه گردد. هر چند که حفظ اسرار اشخاص (اعم از حقیقی یا حقوقی) از جمله وظایف ذاتی وکلا محسوب می‌گردد. هر چند که در برخی مواقع افشای غیر مجاز اسرار اشخاص حقوقی از سوی وکیل دادگستری می‌تواند خسارات و هزینه‌های سنگینی را بر شخص حقوقی تحمیل نماید. با این وصف با توجه به اینکه قانونگذار در ماده مذکور تاکید نموده (..... و کسانی که به مناسبت شغل یا حرفه خود.....) بنابراین یکی از ابعاد ضمانت کیفری در افشای غیر مجاز اطلاعات را می‌توان در

^{۵۰} - بخت جو، روح الله، کریمی، عباس، صادقی، محسن، ساورایی، محسن، «نگاهی تحلیلی - کاربردی به قرارداد محرمانگی با تکیه بر قرارداد نمونه اتاق بازرگانی»، تهران پژوهشنامه بازرگانی سال بیست و سوم، شماره ۹۱، (۱۳۹۸) ۱۹۲.

^{۵۱} - Anderson, Kurt E, "Key Issues on Non-Disclosure Agreements (NDA)", AA.(2007).

ماده مذکور متبلور دانست. اما موضوع ضمانت افشای غیرمجاز اطلاعات موکل به وسیله وکیل صرفاً به ماده مذکور ختم نشده و می‌تواند ضمانت‌های انتظامی را برای وکیل دادگستری به همراه داشته باشد به همان نحوی که قانونگذار در ماده ۱۲۵ آئین‌نامه لایحه قانونی استقلال کانون وکلای دادگستری مصوب ۱۴۰۰ آن را با این مضمون مورد تأکید قرار داده است، در صورتی که وکیل دادگستری به واسطه انجام وکالت، به اسرار موکل دست یافته و موجبات افشای غیرمجاز آنها را فراهم سازد، یا اینکه به نحوی با اطلاعات فوق‌آبرو یا شرافت موکل را با خطر مواجه سازد به مجازات انتظامی درجه ۵ محکوم خواهد شد. در این خصوص می‌توان به مفاد ماده ۷۹ قانون مذکور را نیز مورد اشاره قرار داد که دارای مضمونی مشترک با ماده ۱۲۵ آئین‌نامه لایحه قانونی استقلال کانون وکلای دادگستری می‌باشد.

در نظام حقوقی آمریکا نیز قانونگذار ضمانت اجرای کیفری برای افشای غیرمجاز اطلاعات موکل بوسیله وکیل در نظر گرفته است. به عنوان مثال در ایالت تگزاس که دومین ایالت به لحاظ گستره جغرافیایی در آمریکا می‌باشد برابر قانون موصوف به ۱,۵ در خصوص محرمانگی ارتباط وکیل و موکل، به جهت تنویر افکار جامعه، اقدام به طبقه‌بندی اطلاعات نموده است و طبقه‌بندی مذکور معیاری برای اجرای ضمانت کیفری می‌باشد. همچنین در قانون فدرال که لازم‌الاتباع برای تمام ایالت‌ها می‌باشد، در ماده ۱۰۸ و ۴۸۰ از بخش ۴۲، افشای هرگونه اطلاعات غیرمجاز را مستوجب مجازات جریمه نقدی و حبس دانسته است. همچنین به لحاظ تخلفات انتظامی نیز وکلای افشاکننده غیرمجاز اطلاعات در صورت اثبات اتهام، حتی در پاره‌ای از موارد تا ۶ ماه از فعالیت وکالتی خود منع می‌گردند و این امر در جامعه‌ای که افکار عمومی در آن بسیار حائز اهمیت است، برای وکیلی که به اندازه ۶ ماه منع از وکالت به جهت افشای غیرمجاز اطلاعات موکل گردد را باید بزرگترین آسیب به شأن و حرفه وکیل موصوف در آن جامعه محسوب نمود.

۱۰- نتیجه‌گیری

اصولاً هر اطلاعاتی برای هر شخص می‌تواند حائز اهمیت بوده و ارزشمند باشند در حالی که نمونه همان اطلاعات برای دیگری فاقد ارزش و اعتبار محرمانه تلقی گردد. اما باید به این امر توجه نمود که قانونگذار در هر دو کشور، پیرامون موضوع فوق، برخوردی محافظه‌کارانه داشته است. مشکلاتی اینچنینی موجب شد تا نیاز به یک قرارداد محرمانگی بین وکیل و موکل احساس گردد، قرارداد محرمانگی را باید قراردادی دانست که در نظام حقوقی ایران، بر مبنای ماده ۱۰ قانون مدنی بین وکیل و موکل در راستای رابطه محرمانگی وکیل و موکل منعقد می‌شود. در نظام حقوقی آمریکا نیز، به جهت گستردگی و تنوع قوانین در حوزه محرمانگی ارتباط، موجب شده تا در آن نظام حقوقی نیز قرارداد محرمانگی ارتباط بین وکیل و موکل به عنوان یک قرارداد خصوصی بین طرفین مورد انعقاد قرار گرفته به نحوی که طرفین در قرارداد مذکور در هر دو نظام حقوقی، اقدام به تعیین حدود و ثغور اطلاعات محرمانه و همچنین میزان بقاء محرمانه بودن اطلاعات به یک توافق دست می‌یابند. البته نکته‌ای که قابل اشاره می‌باشد این است که اصولاً در بحث بقای محرمانه بودن اطلاعات، در نظام حقوقی آمریکا، قانونگذار طبقه‌بندی آن را به لحاظ محرمانگی حتی تا پس از مرگ موکل نیز مورد تأیید قرار داده است. در نظام حقوقی ایران، در این خصوص به صراحت اشاره نشده است. اما در قوانین و قواعد عمومی، در صورت فوت شخص، و افشای امور محرمانه او که موجب هتک حیثیت و ابروی او شود، قابل پیگیری و طرح دعوی از سوی وراثت امکان‌پذیر می‌باشد.

با این وصف، یک افتراق اساسی بین دو نظام حقوقی ایران و آمریکا پیرامون محرمانگی ارتباط بین وکیل و موکل وجود دارد که شاید کمتر در نظام حقوقی ایران مورد توجه قرار گرفته باشد، هر چند که در قوانین هیچ اشاره‌ای به آن

نشده و شاید در مباحث حقوقی، علمای حقوق به آن اشاره کرده باشند که چندان برجسته نگردیده است و آن، موضوع افشای اطلاعات موکل صرفاً در حوزه‌های خاص است به عبارت دیگر در صورتی که وکیل با توجه به اطلاعات در دسترس، به این نتیجه دست یابد که احتمال وقوع عمل مجرمانه یا ترک فعل منتهی به جرم، وجود دارد، صرفاً مکلف است در حوزه فوق، اطلاعات موکل را به مقامات ذی صلاح اعلام نماید تا موجب پیشگیری از بروز جرم گردند و گرنه حق ندارد به بهانه اینکه موکل، احتمال اقدام به ارتکاب به جرم دارد، در کنار افشای اطلاعات در این خصوص، سایر اطلاعات موکل را نیز افشا نماید. مصادیقی اینچنینی بیانگر آن است که در نظام حقوقی آمریکا، توجه خاصی به موضوع محرمانگی بین وکیل و موکل داشته و حفظ فضای اعتماد بین آن دو، از مباحث مهم و محوری محسوب می‌گردد.

از دیگر مباحث مهم در موضوع وکالت اشخاص حقوقی، باید به این نکته اشاره نمود که اصولاً در شرکت‌های تجاری کارمندان و پرسنل، ملزم به عدم افشای مطالب محرمانه و حرفه‌ای در حیطه کاری خود خواهند بود، که در خصوص وکالت دادگستری نیز این موضوع همچون سایر پرسنل و کارمندان به وقوع می‌پیوندد. از آن گذشته وجود برخی قوانین در حوزه قانون تجارت همچون اطلاعات نهانی بورس و امثالهم، از جمله ابزارهای مهم در حوزه محرمانگی اطلاعات محسوب می‌گردد. بنابراین وکیل اشخاص حقوقی در ایران، علاوه بر الزامات قانونی در حفظ اسرار، به عنوان وکیل نیز تعهداتی در این خصوص به موکل حقوقی خود ارائه خواهد داد. اصولاً این دسته از اسرار شرکت‌ها نیز می‌تواند تابع طبقه بندی زمانی نیز باشند. با این وصف الحاق یک قرارداد محرمانگی جداگانه برای وکیل دادگستری که به جهت مقتضای حرفه‌ای، دسترسی بیشتری به اطلاعات شرکت برای او فراهم است، از جمله مصادیقی است که در نظام‌های حقوقی و در قالب ماده ۱۰ قانون مدنی، برای وکلای ایرانی فراهم شده است. از آن گذشته در نظام حقوقی آمریکا، شرکت‌های تجاری، از پروتکل‌های امنیتی خاصی پیروی می‌نمایند که بر اساس آن، اشخاص در دسترسی به اسناد و مدارک طبقه بندی شده با توجه به میزان نیاز به دسترسی تقسیم بندی گردیده اند. از نظر نظام حقوقی آمریکا، اگر وکیل اقدام به افشای اطلاعاتی نماید که از جمله وظایف او در حفظ و نگهداری نبوده و اطلاعات مذکور از طریق ثالث یا به صورت اتفاقی به او رسیده باشد، وکیل فاقد مسئولیت در این خصوص بوده و لذا نگهداری و حفظ از اطلاعات طبقه بندی شده شرکت‌ها به خصوص در حوزه مالی با محدودیت‌های فراوانی برخوردار می‌باشد.

همچنین نکته ای که در پایان لازم به اشاره به آن خواهیم بود این است که اصولاً نظام حقوقی آمریکا به نسبت نظام حقوقی ایران در خصوص محرمانگی اطلاعات موکل در نزد وکیل، از مزایایی برخوردار است که می‌تواند به عنوان راهکاری مناسب در جهت تقویت قوانین ایران در این حوزه باشد و آن اینکه قانونگذار در نظام حقوقی آمریکا همانطور که بیان گردید در قوانین خود، به طبقه بندی اطلاعات و تعیین مجازات به نسبت افشای اطلاعات نموده است. در صورتی که در نظام حقوقی ایران در این خصوص، قانونگذار به یک کلی گویی بسنده نموده است. همچنین قانونگذار در نظام حقوقی آمریکا با توجه به اینکه مالک اصلی اطلاعات موکل می‌باشد، لذا در مواد ۵،۰۱ و ۵،۰۳، ایالت تگزاس مصادیقی را که وکیل دادگستری نباید به افشای اطلاعات اقدام نماید را ذکر کرده است که می‌تواند در نظام قانونگذاری ایران، علی‌الخصوص در وکالت شرکت‌های تجاری با سازماندهی کلان و پیچیده بسیار حائز اهمیت باشد.

۱۱- منابع و ماخذ

فارسی

- انصاری، باقر، «حمایت از اسرار تجاری در برابر افشای غیر مجاز»، تهران مجله پژوهش حقوقی، ۴۱، (۱۴۰۱). ۴۴.
- آریزی، محسن، «مروری بر مکاتب اخلاقی تکلیف‌گرای، نتیجه‌گرای و فضیلت‌گرای»، تهران کنگره بین‌المللی نوآوری و تحقیق در علوم انسانی و اسلامی، ۳۹، (۱۳۹۸).
- بخت‌جو، روح‌الله، کریمی، عباس، صادقی، محسن، ساورایی، محسن، «نگاهی تحلیلی- کاربردی به قرارداد محرمانگی با تکیه بر قرارداد نمونه اتاق بازرگانی»، تهران پژوهشنامه بازرگانی سال بیست و سوم. شماره ۹۱، (۱۳۹۸). ۱۹۲.
- بختیاروند، مصطفی و آقامحمدی، اکرم، «قرارداد حفظ محرمانگی: راهکاری مطمئن برای جلوگیری از افشای اطلاعات محرمانه دارندگان اموال فکری»، تهران نشریه رشد فناوری، ۱۲، (۴۸)، (۱۳۹۵). ۴۳.
- توحیدی، احمدرضا و شهبازی، رضا، اسرار تجاری در قانون تجارت، تهران اولین همایش ملی وکالت اخلاق، فقه و حقوق (۱۳۹۳). ۳۱.
- چگینی، سعید، «حدود وظیفه مراقبت و مهارت وکیل در حقوق ایران و کامن‌لو». تهران فصلنامه علمی - حقوقی، ۲، (۱۳۹۷). ۵.
- حاجی‌عزیزی، بیژن، اعتماد، سیده‌مریم، تعهد وکیل به رعایت مصلحت موکل، (تهران، ناشر بوعلی سینا، ۱۴۰۱).
- دهخدا، علی‌اکبر، لغت‌نامه دهخدا، (تهران نشر دانشگاه تهران، ۱۳۹۵). ۸۹۶.
- روزنامه رسمی، آئین‌نامه اجرایی لایحه قانونی استقلال کانون وکلای (تهران). ۷۷، (۱۴۰۰). ۲۲۱۸.
- رهبری، ابراهیم، حقوق اساسی تجاری، (تهران نشر سمت، ۱۳۹۸). ۳۳.
- شعاریان، ابراهیم، «وظیفه همکاری موکل در مقابل وکیل دادگستری»، تهران مجله کانون وکلای دادگستری، شماره ۱۹ و ۲۰، (۱۳۹۶). ۵۵.
- شهیدی، مهدی و نظری، ایراندخت، نظریه‌های حقوقی و لوایح، (تهران نشر مجد، ۱۳۹۸). ۴۵.
- علی‌اکبری، رستم و شاکری، یاسر، «اصول و قواعد حاکم بر اخلاق حرفه‌ای در شغل وکالت»، مجله تمدن حقوقی، ۹، (۱۴۰۰). ۲۰۵.
- فراکنا، ویلیام کی، فلسفه اخلاق، ترجمه هادی صادقی، (تهران نشر طه، ۱۳۹۳). ۵۳.
- فیض‌الاسلام، علی، شرحی بر نهج البلاغه (تهران نشر سپهر، ۱۳۶۵). ۳۳.
- کاتوزیان، ناصر، حقوق مدنی، قواعد عمومی قراردادها، ج ۱، (تهران نشر گنج دانش، ۱۳۹۸). ۲۶۷.
- میرشکاری، عباس و آزادبخت، شبیر، «مطالعه تطبیقی محرمانگی اطلاعات پزشکی متوفیان»، تهران، مطالعات حقوق تطبیقی معاصر، ۲۶، (۱۴۰۱). ۲۶۹.
- نظری توکلی، سعید و امی، احمد، اخلاق حرفه‌ای وکالت و مشاوره، (تهران نشر طه، ۱۳۹۸). ۱۹.

انگلیسی

- Anderson, Kurt E , “Key Issues on Non-Disclosure Agreements (NDA)”, AA.(2007).
- Barkett, J. M. Attorney-Client Privilege. *Litigation*, 45, (2018)34.
- Cannon, T. A. “Ethics and Professional Responsibility for Legal Assistants”.(1996).
- Gifis, S. H. “*Dictionary of Legal Terms: Definitions and Explanations for Non-Lawyers*”. Simon and Schuster.(2015).
- Kamola, K. “features of the definition of the attorney–client privilege in us judicial practice. *World Bulletin of Management and Law*”, 19, (2023).36
- Kar, R. “The Art of Promise and Power of Contract”. *Jotwell: J. Things We Like*, 1,(2016).85.
- Kim, N. S. “Relative Consent and Contract Law”. *Nev. LJ*, 18,(2017) 165.
- McCauley, J. M. “Attorney-Client Privilege and the Ethical Duty of Confidentiality for In-house Counsel under US Law”. *Int'l. In-House Counsel J.*, 13,(2020). 1.
- McNicol, S. “Eso Australia Resources Ltd v Federal Commissioner of Taxation”. *Sydney Law Review*, 21,(1999). 656.
- McNicol, S. “Eso Australia Resources Ltd v Federal Commissioner of Taxation”. *Sydney Law Review*, 21,(1999). 656.

- Mitchell, R., Imwinkelried, E., & Stockdale, M. “Deferred prosecution agreements and legal professional privilege/attorney-client privilege: English and US experience compared”. *J. Int'l & Comp. L.*, 8, (2021)283.
- Mootz III, F. J. “Ethical Cannabis Lawyering in California”. *Mary's J. on Legal Malpractice & Ethics*, 9,(2018) 2.
- Patterson, L. “Legal Ethics and the Lawyer's Duty of Loyalty”. *Emory LJ*, 29,(1980) 909.
- Simon, W. H. “Attorney-client confidentiality: a critical analysis”. *Geo. J. Legal Ethics*, 30.(2017). 447.
- Vasishtha, S. “Confidentiality and Limitations of Attorney-Client Privilege”. Available at SSRN(2020) 3703942.
- Wald, E., & Pearce, R. G. “Being Good Lawyers: A Relational Approach to Law Practice”. *Geo. J. Legal Ethics*, 29,(2016) 601.
- Wilson, T. “Helpful decision on legal professional privilege” *Inhouse counsel*. 5(10),(2002). 117-118.
- Yaroshefsky, E. “Regulation of Lawyers in Government Beyond the Client Representation Role”. *Notre Dame JL Ethics & Pub. Pol'y*(2019).